प्रश्नपत्रस्य प्रारूपम् (Question Paper Format)

विषयः - भारतीयदर्शनम् (३४७) (Bharatiya Darshan) स्तरः- उच्चतरमाध्यमिककक्षा

परीक्षाकालावधिः (Time)- होरात्रयम् (३ hrs) पूर्णाङ्काः (Full Marks)- १००

लक्ष्यानुसारि अङ्कविभाजनम्

विषयाः	अङ्काः	प्रतिशतं योगः
ज्ञानम् (Knowledge)	२५	२५%
अवबोधः (Understanding)	४५	४५%
अनुप्रयोगकौशलम् (Application Skill)	३०	३०%
महायोगः->	**१००**	

प्रश्नप्रकारेण अङ्कभारविभाजनम्

प्रश्नप्रकारः	प्रश्नसंख्या	अङ्काः	योगः
दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः (LA)	५	६	३०
लघूत्तरात्मकप्रश्नाः (SA)	१०	४	४०
सुलघूत्तरीयप्रश्नाः (VSA)	१०	२	२०
बहुविकल्पीयप्रश्नाः एकाङ्कप्रश्नाः स्तम्भमेलनं रिक्तस्थानपूर्तिः च	१०	१	१०
महायोगः->	**३५**		**१००**

पाठ्यविषयविभागानुसारि भारांशः

विषयघटकाः	अङ्काः	स्वाध्यायाय होराः
१. सांख्यदर्शनम्	१२	३६
२. वेदान्ते प्रमाणानि	३०	६०
३. अद्वैतवेदान्ते अध्यारोपः	२२	५४
४.अद्वैतवेदान्ते अपवादः	३६	९०
महायोगः ->	**१००**	**२४०**

प्रश्नपत्रस्य काठिन्यस्तरः

प्रश्नस्तरः	अङ्काः
कठिनः (Difficult) (मेधावी एव उत्तरदाने समर्थः)	२५
मध्यमः (Medium) (नित्यं पठन् अध्यवसायी छात्रः उत्तरदाने समर्थः)	५०
सरलः (Easy) (समग्रां पाठसामग्रीम् अल्पशः पठन् छात्रः उत्तरदाने समर्थः)	२५

प्रश्नपत्रप्रतिमा

अस्मिन् प्रश्नपत्रे ... प्रश्नाः सन्ति। .... मुद्रितपुटानि च सन्ति।

Roll No. अनुक्रमाङ्कः	४	५	०	१	५	९	१	८	३	०	०	१

Code No. गूढसंख्या **५५/SS/A/S**

स्तबकः **A**

Bharatiya Darshan

भारतीयदर्शनम्

(३४७)

Day and Date of Examination
परीक्षादिनं दिनाङ्कश्च ..... ______________________

Signature of two Invigilators
निरीक्षकयोः हस्ताक्षरम् १) ______________________

२) ______________________

सामान्या निर्देशाः

१. अनुक्रमाङ्कः प्रश्नपत्रस्य प्रथमपुटे नूनं लेख्यः।

२. निरीक्ष्यताम् यत् प्रश्नपत्रस्य पुटसंख्या प्रश्नानां च संख्या प्रथमपुटस्य प्रारम्भे प्रदत्तसंख्या समाना न वा। प्रश्नक्रमः सम्यग् न वा।

३. वस्तुनिष्ठप्रश्ननाम् (क), (ख), (ग), (घ) एषु विकल्पेषु युक्तम् उत्तरं चित्वा उत्तरपत्रे लेख्यम्।

४. समेषां प्रश्नानाम् उत्तराणि निर्धारितसमये एव लेख्यानि।

५. उत्तरपत्रे आत्मपरिचयात्मकं लेखनम् अथवा निर्दिष्टस्थानं विहाय अन्यत्र क्वापि अनुक्रमाङ्कलेखनं सर्वथा वर्जितमस्ति।

६. स्वस्य उत्तरपत्रे प्रश्नपत्रस्य गूढसंख्या नूंन लेख्या।

७. समेषां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषया एव लेख्यानि।

भारतीयदर्शनम् (Bharatiya Darshan)

(३४७)

परीक्षासमयावधिः (Time) होरात्रयम् (३ Hrs) **पूर्णाङ्काः (Full Marks) - १००**

निर्देशाः -

१. अस्मिन् प्रश्नपत्रे [A] भागे ११, [B] भागे ११, [C] भागे ११, [D] ६ इति आहत्य ३९ प्रश्नाः सन्ति।

२. प्रश्नस्य दक्षिणे पार्श्वे संख्यासु (अङ्काःx प्रश्नाः=पूर्णाङ्काः) इति एवम् अङ्कान् निर्दिशति।

३. समे प्रश्ना अनिवार्याः।

[A] दशानां युक्तं विकल्पं चिनुत। १ x १०=१०

१) प्रधानादीनाम् अप्रत्यक्षत्वं कुतः।
(क) अतिदूरात् (ख) सौक्ष्म्यात् (ग) व्यवधानात् (घ) समानाभिहारात्

२) षोडशको गणः कस्मादुत्पद्यते।
(क) प्रकृतेः (ख) महत्तत्त्वात् (ग) अहङ्कारात् (घ) पुरुषात्

३) प्रातिभासिकसत्तायाः लक्षणं किम्।
(क) कालत्रयाबाध्यत्वम् (ख) ब्रह्मज्ञानबाध्यत्वम्
(ग) अज्ञानबाध्यत्वम् (घ) ब्रह्मज्ञानेतरज्ञानबाध्यत्वम्

४) अध्यासशब्दे अस्-धातुः किंगणीयः।
(क) भ्वादिगणीयः (ख) अदादिगणीयः (ग) दिवादिगणीयः (घ) जुहोत्यादिगणीयः

५) ब्रह्म सर्वत्र केन सम्बन्धेन वर्तते।
(क) संयोगेन (ख) समवायेन (ग) स्वरूपेण (घ) तादात्म्येन

६) शुक्तिरजतभ्रमस्थले रजतं विज्ञानस्वरूपम् इति केषां मतम्।
(क) आत्मख्यातिवादिनाम् (ख) अख्यातिवादिनाम्
(ग) अन्यथाख्यातिवादिनाम् (घ) असत्ख्यातिवादिनाम्

७) अयं न ब्रह्मशब्दस्य पर्यायः।
(क) संविद् (ख) आत्मा (ग) माया (घ) ज्ञानम्

८) वेदान्तसारस्य रचयिता कः।
(क) विद्यारण्यः (ख) सदानन्दयोगीन्द्रः (ग) शंकराचार्यः (घ) गौडपादाचार्यः

९) भविष्यति इति प्रतीतिविषयः अभावः कः।
(क) प्रागभावः (ख) प्रध्वंसाभावः (ग) अत्यन्ताभावः (घ) विशिष्टाभावः

१०) पर्वतो वह्निमान् धूमात् इत्यनुमाने साध्यं किम्।
(क) पर्वतः (ख) वह्निः (ग) वह्नित्वम् (घ) धूमः

[B] दशानां यथानिर्देशम् उत्तराणि लिखत। **२ x १०=२०**

१) पुरुषबहुत्वप्रतिपादिका सांख्यकारिका का। पुरुषबहुत्वप्रतिपादकं सांख्यसूत्रं किम्। १+१=२

२) को नाम विवर्तः, कश्च तस्य दृष्टान्तः। १+१=२

३) कः सम्बन्धाध्यासः। किञ्च तदुदाहरणम्। १+१=२

४) अन्यथाख्यातिवादिनः के। अन्यथाख्यातेः अपरं नाम किम्। १+१=२

५) किं तावत् शुक्तिरजतस्य परिणाम्युपादानम्। किञ्च विवर्तोपादानम्। १+१=२

६) ऋग्वेदस्य यजुर्वेदस्य च महावाक्यं द्वयं लिखत। १+१=२

७) श्रवणस्य लिङ्गानि कति। कानि च तानि। १+१=२

८) छान्दोग्ये माण्डुक्ये च विद्यमाने महावाक्ये लिखत। १+१=२

९) वेदान्तमते कति प्रामाणानि। कानि च तानि। १+१=२

१०) का अतिव्याप्तिः। लक्षणस्य असम्भवदोषः कः। १+१=२

[C] दश अनतिदीर्घोत्तरैः समाधत्त। **४ x १०=४०**

१) अध्यासलक्षणं निरूपयत। अथवा ख्यातिवादं तद्भेदान् च वर्णयत।

२) अध्यासपदार्थं निरूपयत। अथवा अध्यासभेदान् आलोचयत।

३) रजतभ्रमकाले कुतः देशान्तरीयस्य रजतस्य न भानम्। अथवा अप्पयदीक्षितकृतं परिणामविवर्तयोः लक्षणं विवृणुत।

४) अहम् ब्रह्मास्मि इत्यत्र अहंपदस्य अर्थम् आलोचयत। अथवा अर्थवादं फलं च निरूपयत।

५) प्रज्ञानं ब्रह्म इत्यत्र प्रज्ञानशब्दस्य अर्थं प्रतिपादयत। अथवा गुरुमहिमानं वर्णयत।

६) महावाक्यं नाम किम्। कानि च महावाक्यानि। तानि च कुत्र वर्तन्ते। अथवा अजहल्लक्षणां सोदाहरणं वर्णयत।

७) अपवादम् कुरुत। अथवा अध्यारोपं संक्षेपेण प्रतिपादयत।

८) दर्शनभेदान् प्रकटयत। अथवा मोक्षस्य परमत्वं प्रतिपादयत।

९) सविकल्पकं प्रत्यक्षं विवृणुत। अथवा सन्निकर्षान् संक्षेपेण आलोचयत।

१०) न्यायसम्मतम् अनुमितिक्रमं लिखत। अथवा समासेन उपमानम् आलोचयत।

[D] पञ्च दीर्घोत्तरैः समाधेयाः। **६ x ५=३०**

१) पुरुषसद्भावे यानि कारणानि सांख्यकारिकायां निगदितानि तेषां सक्षेपेण परिचयः प्रदीयताम्। अथवा पुरुषबहुत्वसाधकाः हेतवः विस्तरेण विचार्यन्ताम्।

२) तत्त्वमसि इति महावाक्यस्य तत्त्वंपदयोः लक्ष्यार्थं वाच्यार्थं च प्रतिपादयत। अथवा अयमात्मा ब्रह्म इति महावाक्यं पञ्चदशीकाराणां मतेन विवृणुत।

३) षड्विधानि लिङ्गानि आलोचयत। अथवा ब्रह्मणः स्वरूपं वर्णयत।

४) दर्शनशब्दस्य व्युत्पत्तिभेदेन अर्थभेदान् उपस्थापयत। अथवा पुरुषार्थं सयुक्ति विशयदयत।

५) शब्दप्रमाणलक्षणम् उपपादयत। अथवा जहल्लक्षणास्वरूपं प्रतिपादयत।

--)(O)(--

प्रश्नपत्रप्रतिमाया उत्तरमाला

[A] दशानां युक्तः विकल्पः। १ x १०=१०

१-ख), २-ग), ३-घ), ४-ग), ५-घ), ६-क), ७-ग), ८-ख), ९-क), १०-ख)

[B] दशानां यथानिर्देशम् उत्तराणि। २ x १०=२०

१) पुरुषबहुत्वप्रतिपादिका सांख्यकारिका - जननमरणकरणानां प्रतिनियमादयुगपत्प्रवृत्तेश्च। पुरुषबहुत्वं सिद्धं त्रैगुण्यविपर्ययाच्चैव॥ पुरुषबहुत्वप्रतिपादकं सांख्यसूत्रं - जन्मादिव्यवस्थातः पुरुषबहुत्वम्। १+१=२

२) पूर्वरूपापरित्यागेन असत्यनानाकारेण प्रतिभासः विवर्तः। यथा - शुक्तिकायां रजतस्य, रज्ज्वां वा सर्पस्य प्रतीतिः।१+१=२

३) एकस्मिन् धर्मिणि सम्बन्धमात्रस्य आरोपो हि सम्बन्धाध्यासः। उदाहरणम् - यथा आत्मनि सम्बन्धहीनस्य शरीरस्य सम्बन्धम् अध्यस्य भवति प्रयोगः मम शरीरम् इति। १+१=२

४) अन्यथाख्यातिवादिनः भाट्टाः नैयायिकाश्च। अन्यथाख्यातेः अपरं नाम विपरीतख्यातिः इति। १+१=२

५) शुक्तिविषयकम् अज्ञानं हि शुक्तिरजतस्य परिणाम्युपादानकारणम्। शुक्त्यवच्छिन्नचैतन्यं च विवर्तोपादानकारणम्। १+१=२

६) ऋग्वेदस्य महावाक्यम् - प्रज्ञानं ब्रह्म। यजुर्वेदस्य महावाक्यम् - अहं ब्रह्मास्मि इति। १+१=२

७) श्रवणस्य षड् लिङ्गानि सन्ति। तानि च उपक्रमोपसंहारौ अभ्यासः अपूर्वता फलम् अर्थवादः उपपत्तिश्चेति।१+१=२

८) छान्दोग्ये महावाक्यम् - तत्त्वमसि इति। माण्डुक्ये महावाक्यम् - अयमात्मा ब्रह्म इति। १+१=२

९) वेदान्तमते षट् प्रामाणानि। तानि च प्रत्यक्षम् अनुमानम् उपमानम् शब्दः अर्थापत्तिः अनुपलब्धिश्च। १+१=२

१०) यावल्लक्ष्यवृत्तित्वे सति अलक्ष्यवृत्तित्वम् अतिव्याप्तेः लक्षणम्। लक्ष्यमात्रावृत्तित्वम् असम्भवस्य लक्षणम्।१+१=२

[C] स्वच्छन्दं दश अनतिदीर्घोत्तरैः समाधत्त। ४ x १०=४०

१) बिन्दुः- १३.३ / १४.५ द्रष्टव्यः
२) बिन्दुः- १३.२ / १३.४ द्रष्टव्यः
३) बिन्दुः- १४.१ / १४.६ द्रष्टव्यः
४) बिन्दुः- १९.५ / १९.२ द्रष्टव्यः
५) बिन्दुः- १९.३ / १९.४ द्रष्टव्यः
६) बिन्दुः- १९.१ /२०.५ द्रष्टव्यः
७) बिन्दुः- १५.३ / १५.३ द्रष्टव्यः
८) बिन्दुः- ५.२ / ५.४ द्रष्टव्यः
९) बिन्दुः- ७.२ / ७.२.२ द्रष्टव्यः
१०) बिन्दुः- ८.१ / ८.५ द्रष्टव्यः

[D] छन्देन पञ्च दीर्घोत्तरैः समाधेयाः। ६ x ५=३०

१) बिन्दुः- १.११ / २.१ द्रष्टव्यः
२) बिन्दुः- २०.५ / २०.६ द्रष्टव्यः
३) बिन्दुः- १९.२ / १९.३ द्रष्टव्यः
४) बिन्दुः- ५.१ / ५.४ द्रष्टव्यः
५) बिन्दुः- ९.१ / ९.२ द्रष्टव्यः